

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی، تاریخ و فلسفه و کلام اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: جامعه شناسی

عنوان:

بررسی جامعه شناختی نگرش دانش آموختگان حوزوی به لباس روحانیت شیعه

استاد راهنما:

حجت الاسلام دکتر کریم خان محمدی

استاد مشاور:

دکتر ابراهیم فتحی

نگارش:

اصغر اسلامی تنها

1389

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

حماسه سازان همیشه جاوید روحانیت که رساله علمیه و عملیه خود را با دم شهادت و مرکب خون نوشته‌اند و بر منبر هدایت و وعظ و خطابه ناس از شمع حیاتشان گوهر شب چراغ ساخته‌اند.^۱

و امام شهیدان! آن قافله سالار آگاه کاروان عشق که در لباس روحانیت شیعه «به همه فهماند که انسان کامل شدن، علی وار زیستن و تا نزدیکی مرزهای عصمت پیش رفتن افسانه نیست.»^۲

^۱ - خمینی، روح اله، منشور روحانیت.

^۲ - خامنه‌ای، سید علی، حدیث ولایت، ج 1، 299.

تشکر و قدردانی:

حمد و سپاس، خدای مهربان را سزاست که این رساله با عنایت او و کمک اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ به انجام رسید.

به رسم ادب و بنا به سخن گهربار رضوی که فرمود: «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمِ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ» بر خود لازم می‌دانم از تمام کسانی که برای به سامان رساندن این پایان نامه یاری ام کرده‌اند به ویژه از استادان گرانقدر حجه الاسلام دکتر کریم خانمحمدی که به عنوان استاد راهنما و جناب آقای دکتر ابراهیم فتحی که به عنوان استاد مشاور از وجودشان بهره‌مند شدم، همچنین از همسر دلسوز و فداکارم و فرزند مهربانم، که رنج‌های این کمترین را متحمل شدند نهایت سپاس خویش را ابراز دارم، توفیق روزافزونشان را از خدای مَنّان خواستارم. امید این که، این ناچیز مورد رضایت خداوند متعال و توجّهات حضرت صاحب الزمان امام مهدی «عج» واقع گردد و به عنوان عملی صالح در نامه اعمالمان ثبت گردد.

ان شاء الله

چکیده:

دانش‌آموختگان علوم دینی پس از یک دوره فراگیری عمومی معارف دینی در حوزه‌های علمیه، غالباً در پوششی متمایز از مردم به لباس روحانیت درمی‌آیند. امروزه، این لباس، پوشش سازمانی روحانیت و نماد نقش روحانیت در جامعه ما محسوب می‌شود.

این «لباس متفاوت» در کنار «نقش اجتماعی خاص» دو عنصر تمایز بخش روحانیت شیعه را تشکیل می‌دهند. باورها و احساسات و تمایلات رفتاری نسبت به این لباس درحقیقت بازتاب اقتضاءات ساختاری، نقش‌شناسی شخصی و چگونگی ایفای نقش روحانیت، توسط حوزویان است. در این رساله با هدف بررسی جامعه‌شناختی نگرش دانش‌آموختگان حوزوی به لباس رسمی خود، ابتدا جایگاه لباس در تعریف روحانیت، اجزاء، تاریخچه، شرایط، ضرورت، آثار و کارکردهای این لباس بررسی شد. سپس با توجه به نظریه‌های نقش اجتماعی در جامعه‌شناسی، با روش پیمایشی به سنجش نگرش حوزویان به این لباس پرداختیم. فرضیه اصلی تحقیق (هر چه پذیرش نقش اجتماعی روحانیت کاملتر انجام شود نگرش مثبت حوزویان به لباس بیشتر خواهد شد) در کنار فرضیه‌های فرعی بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده با ابزار پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار spss18 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. نتایج زیر به دست آمد:

۱) نگرش حوزویان به لباس روحانیت مثبت و نزدیک به خیلی زیاد (4/13) است. آنها معتقدند این لباس زیبا و با شکوه (89٪)، مفید (83/8٪)، ضروری (60/3٪)، مقدس (83/08٪) و مایه افتخار (50/8٪) است. آمادگی رفتاری برای پوشیدن لباس نیز بسیار مناسب (67/66٪) است.

ب) بر اساس یافته‌های تحقیق، بین پذیرش همه جانبه نقش روحانی و نگرش به پوشیدن لباس روحانیت رابطه مستقیم وجود دارد. همانگونه که بین داشتن صلاحیت نقش، اشتغال فعال به نقش، وابستگی به نقش و بهره‌مندی از امکانات نقش، به عنوان متغیرهای مستقل و نگرش به پوشیدن لباس روحانیت رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین بین وجود محدودیت‌های نقش و نگرش به پوشیدن لباس رابطه همبستگی معکوس وجود دارد.

ج) انجام تحلیل نیز نشان داد وابستگی به نقش بیشترین سهم تاثیر مستقیم (0/515) و محدودیت‌های نقش بیشترین تاثیر معکوس (0/31-) را در نگرش به پوشیدن لباس دارد.

کلید واژه‌ها: نگرش، لباس روحانیت، روحانیت شیعه، نقش اجتماعی.

فهرست..... صفحه

1	فصل اول: کلیات تحقیق
2	1-1 . مقدمه:
2	1-2 . بیان مسأله
2	1-3 . سوالات تحقیق:
4	1-4 . اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق:
5	1-5 . اهداف تحقیق:
5	1-6 . سابقه تحقیق:
Error!	فصل دوم: مبانی و چارچوب نظری
Bookmark not defined.	
Error!	2-1 . مقدمه
Bookmark not defined.	
Error!	2 - 2 . مفهوم شناسی
Bookmark not defined.	
Error!	2-2-1 . نگرش:
Bookmark not defined.	
Error!	2 - 2 - 2 . دانش آموختگان حوزوی
Bookmark not defined.	
Error!	2 - 2 - 3 . لباس روحانیت
Bookmark not defined.	
Error!	2-3 . دین و روحانیت
Bookmark	

- not defined.**
Error! 2 - 3 - 2. اسلام و روحانیت
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 3 - 1. ضرورت وجودی روحانیت
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 3 - 2. جوهره وجودی روحانیت
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 3 - 1. نگاه برون صنفی
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 3 - 2. نگاه درون صنفی
- Bookmark not defined.**
Error! 3 - 2 - 2 - 2. جمع بندی و نتیجه گیری
- Bookmark not defined.**
Error! 4-2. روحانیت شیعه و لباس متمایز:
- Bookmark not defined.**
Error! 1-4-2. لباس روحانیت شیعه؛ لباس دینی:
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 4 - 2. اجزاء تشکیل دهنده لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
Error! 2 - 4 - 1. عمامه:
- Bookmark not defined.**

- defined.**
Error! 2-2-4-2 . قبا:
- Bookmark not defined.**
Error! 4-2-4-2 . اجزاء فرعی دیگر:
- Bookmark not defined.**
Error! 2-4-3 . تاریخچه لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
Error! 1-2-4-3 . لباس پیامبر اکرم «ص»:
- Bookmark not defined.**
Error! 2-2-4-3 . لباس ائمه اطهار «ع»:
- Bookmark not defined.**
Error! 3-2-4-3 . لباس علما در طول تاریخ اسلامی:
- Bookmark not defined.**
Error! 2-4-4 . شرایط پوشیدن لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
Error! 1-2-4-4 . شرایط اعتقادی و علمی:
- Bookmark not defined.**
Error! 2-4-4-2 . شرایط اخلاقی و عبادی:
- Bookmark not defined.**
Error! 3-4-4-2 . شرایط جسمی و روانی:
- Bookmark not defined.**

- Error!** 2-4-5 . مطلوبیت لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-5-1 . مطلوبیت شرعی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-5-2 . مطلوبیت اجتماعی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 6-4-2 . آثار فردی و کارکردهای اجتماعی لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 1-6-4-2 . لباس روحانیت به عنوان یک میان بر ذهنی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 6-4-2-2 . لباس روحانیت و تصور قالبی از روحانیت:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 3-6-4-2 . لباس روحانیت و تداعی ارزشها
- Bookmark not defined.**
- Error!** 6-4-2-4 . اعلام آمادگی برای ایفای نقش اجتماعی روحانی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 5-6-4-2 . اعلام حضور و پویایی نهاد دین:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 6-6-4-2 . همنوایی اطلاعاتی افراد جامعه با ارزشهای دینی
- Bookmark not defined.**

- Error!** 2-4-6-7 . قداست لباس و بهرهمندی از عنایات معنوی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7 . علل ودلائل ملبس نشدن برخی حوزویان
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-1 . تردید در صلاحیت:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-2 . پرهیز شخصی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-3 . شبهه نداشتن اصالت دینی و تاریخی لباس روحانیت:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-4 . احساس تحقیر اجتماعی :
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-5 . اعتقاد به عدم ضرورت اجتماعی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-6 . احساس محدودیت اجتماعی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-7 . تغییر معنای نمادین لباس
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-8 . رکود برخی نیروهای حوزوی:
- Bookmark not defined.**

- Error!** 2-4-7-9 . وجود برخی نیروهای موفق حوزوی بدون لباس:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-7-10 . وجود برخی ناهنجاریهای لباس و هیأت ظاهری
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-4-8 . پدیده دو لباسی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5 . لباس روحانیت شیعه نماد نقش اجتماعی روحانی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-1 . تعریف نقش:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-2 . نقش های اجتماعی روحانیت شیعه:
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-3 . صلاحیتهای لازم برای ایفای نقش روحانی
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-3-1-2 . تقوا و روح بینای از دنیا (تدین خاص)
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-3-2 . تفقه در دین
- Bookmark not defined.**
- Error!** 2-5-3-3 . توان تبلیغ دین
- Bookmark not defined.**

Error!

2- 5- 4. نظریه‌های مفید برای مطالعه نقش اجتماعی روحانیت:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

2- 5- 4- 1. نظریه نقش، شخصیت، ساختار اجتماعی « لوین سن»:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

2- 5- 4- 2. اجزاء اساسی نقش زنانه کی:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

2- 5- 4- 3. نظریه فاصله نقش گافمن:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

5- 5- 2. مدل نظری تحلیل:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

فصل سوم: روش شناسی تحقیق

**Bookmark
not
defined.**

Error!

1- 3. مقدمه

**Bookmark
not
defined.**

Error!

2- 3. تعریف متغیرهای تحقیق

**Bookmark
not
defined.**

Error!

1- 2- 3. متغیر مستقل:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

2- 2- 3. متغیر وابسته:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3. روش تحقیق

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-1. انتخاب روش تحقیق

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-2. جامعه آماری

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-3. روش نمونه گیری و حجم نمونه

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-4. ابزار جمع آوری اطلاعات

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-5. آزمون پرسشنامه

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-5-1. اعتبار:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-5-2. پایایی:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-6. سطح و واحد تحلیل:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

3-3-7. نحوه جمع آوری داده ها:

**Bookmark
not
defined.**

- Error!** 3-3-8. روش آماده سازی و تجزیه و تحلیل داده ها
- Bookmark not defined.**
- Error!** 3-3-8-1. تجزیه و تحلیل داده ها: با آماره های توصیفی
- Bookmark not defined.**
- Error!** 3-3-8-2. تجزیه و تحلیل داده ها با آمارهای استنباطی:
- Bookmark not defined.**
- Error!** فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-1. سیمای کلی پاسخگویان
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-1-1. متغیرهای مستقل
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-1-2. متغیر وابسته
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-2. یافته های پژوهش: بررسی و تحلیل
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-2-1. تحلیل های تک و دو متغیره
- Bookmark not defined.**
- Error!** 4-2-1-1. روابط متغیرهای وضعیتی با متغیر مستقل
- Bookmark not defined.**

Error!

4-2-1-2 . رابطه متغیرهای وضعیتی و متغیر وابسته

**Bookmark
not
defined.**

Error!

4-2-1-3 . روابط همبستگی بین متغیرهای مستقل

**Bookmark
not
defined.**

Error!

4-2-1-4 . روابط همبستگی بین ابعاد متغیر وابسته

**Bookmark
not
defined.**

Error!

4-2-1-5 . روابط همبستگی متغیر مستقل و متغیر وابسته

**Bookmark
not
defined.**

Error!

4-2-2 . تحلیل چند متغیره:

**Bookmark
not
defined.**

Error!

فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری

**Bookmark
not
defined.**

Error!

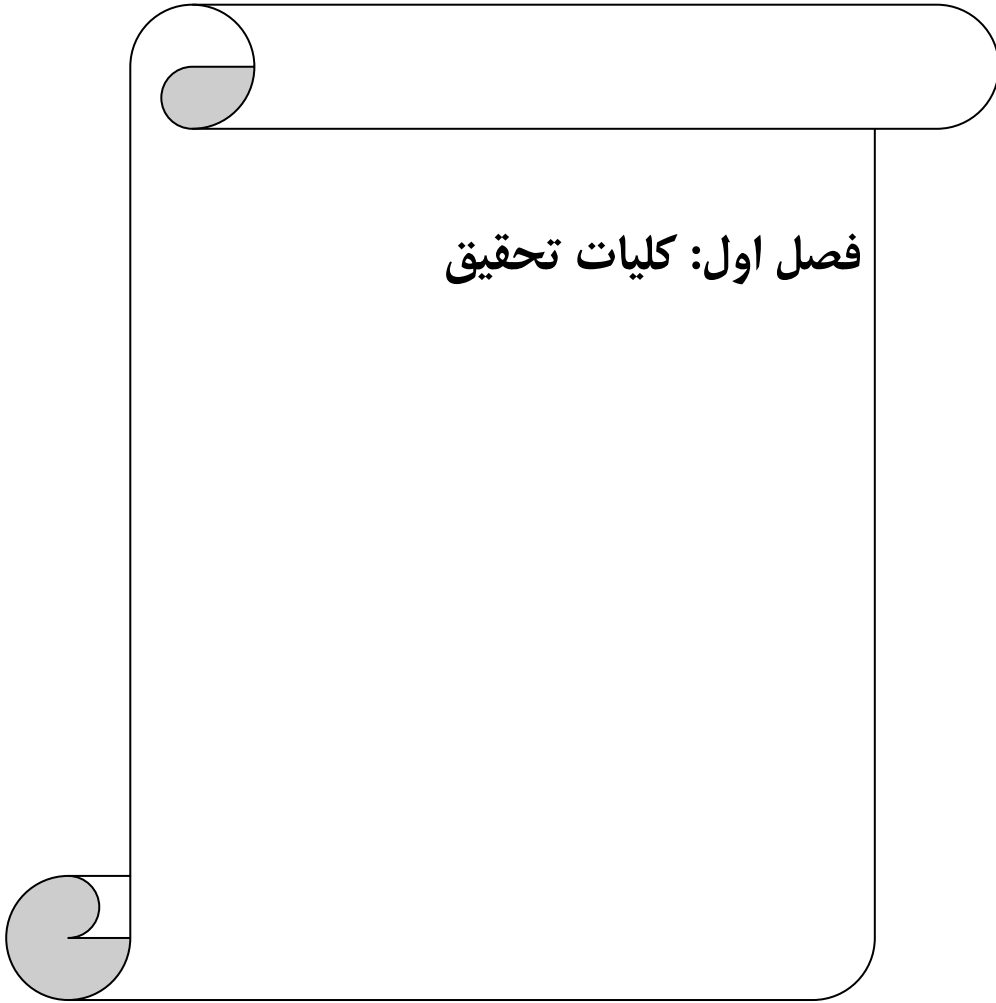
فهرست منابع

**Bookmark
not
defined.**

Error!

متن پرسشنامه تحقیق:

**Bookmark
not
defined.**

1-1 . مقدمه:

در این فصل جهت بررسی جامعه شناختی نگرش دانش آموخته گان حوزوی به لباس روحانیت شیعه - که موضوع اصلی این پژوهش می باشد- ابتدا به بیان دقیق مساله ، اهمیت ، ضرورت ، پیشینه، اهداف و سوالات تحقیق و سپس به مطالعه اکتشافی و کتابخانه ای درباره جامعه شناسی روحانیت شیعه ، لباس رسمی و متمایز آن و ابعاد مختلف این لباس خواهیم پرداخت.

1-2 . بیان مسأله

دانش آموختگان علوم دینی در حوزه های علمیه شیعه پس از چند سال تحصیل در آن و یک دوره آشنایی با فقه و معارف اسلامی، غالباً در پوششی ویژه و متفاوت از دیگران به لباس روحانیت درمی آیند.

شناخت نگرش دانش آموختگان حوزوی به این لباس هدف پژوهش حاضر می باشد برای دست یابی به این هدف باید ابعاد مختلف این لباس رسمی مورد کاوش علمی قرار گیرد از جمله:

جایگاه لباس در تعریف و تحقق روحانیت شیعه ، دینی و مقدس بودن لباس روحانیت اجزا و عناصر تشکیل دهنده ، پیشینه و تاریخچه ، شرایط و قوانین مربوط به پوشیدن آن مطلوبیت دینی و اجتماعی استفاده از آن ، آثار فردی و کارکردهای اجتماعی استفاده از این لباس ، علل یا دلایل عدم تلبس برخی حوزویان ذی صلاحیت، وضعیت استفاده ، آسیب ها و ناهنجاری های مربوط به آن .

تنها با شناخت این ابعاد ، می توان به بررسی دقیق نگرش حوزویان به لباس رسمی روحانیت پرداخت از این رو ابتدا باید به مطالعات اکتشافی درباره این ابعاد توجه کنیم تا زمینه های نظری برای مطالعه تجربی و میدانی فراهم شود.

1-3 . سوالات تحقیق:

لباس رسمی سازمانی روحانیت شیعه را از منظرهای متفاوت می توان بررسی کرد و سوالات متعددی درباره آن طرح نمود از جمله می توان پرسید:

1 . لباس سازمانی روحانیت شامل چه مواردی است؟

2. دانش‌آموختگان حوزوی با احراز چه شرایطی می‌توانند از این لباس استفاده کنند؟
 3. وضعیت استفاده از این لباس در بین صاحبان صلاحیت آن چگونه است؟
 4. آیا این لباس پیشینه تاریخی دارد؟
 5. ضرورت و فلسفه تلبیس به آن چیست؟ آیا ملبس شدن همه دانش‌آموختگان حوزوی ضرورت دارد؟
 6. آیا لباس رسمی سازمان روحانیت شیعه با لباس رسمی سایر سازمانهای اجتماعی شباهت یا تفاوتی دارد؟
 7. این لباس دارای چه آثار و کارکردهای فردی و اجتماعی است؟ آسیب‌های ممکن و موجود ملبسین کدامند؟
 8. این لباس چه محدودیت‌ها و چه تسهیلاتی برای افراد ممکن است ایجاد کند؟
 9. وضعیت تولید، توزیع و مصرف لباس روحانیت در جامعه ما چگونه است؟
 10. آیا بین استفاده از این لباس و ایفای نقش اجتماعی روحانی رابطه وجود دارد؟
 11. آیا این لباس یکی از نمادهای دینی نیز به شمار می‌رود؟
 12. استفاده از این لباس دارای چه آداب، احکام و هنجارهایی است؟
 13. نگرش اقشار گوناگون جامعه (عامه مردم، گروههای اجتماعی خاص مثلاً دانشجویان ...) به این لباس چگونه است؟
 14. نگاه دین و آموخته‌های دینی به تمایز پوشش مبلغان و مفسران خود چیست؟
 15. چرا برخی دانش‌آموختگان حوزوی با داشتن صلاحیت از پوشیدن آن امتناع می‌ورزند؟
 16. چرا برخی دانش‌آموختگان حوزوی با داشتن صلاحیت از پوشیدن دائمی آن امتناع می‌ورزند؟
 17. نگرش دانش‌آموختگان حوزوی به لباس سازمانی خود چگونه است؟
- آنچه در این پژوهش مدنظر است سوال اخیر می‌باشد؛ البته سوالات قبلی نیز برای شناخت نگرش حوزویان لازم است، چرا که بدون شناخت دقیق این لباس - که لباسی ویژه و سازمانی برای گروه اجتماعی یا سازمان روحانیت شیعه است - سنجش نگرش حوزویان به آن ناقص خواهد بود.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام می باشد

با توجه به اینکه نگرش یک روش نسبتاً ثابت در فکر، احساس و رفتار نسبت به افراد، گروهها و موضوعات اجتماعی است می توان سوال اصلی این پژوهش را اینگونه طرح نمود.

دانش آموختگان حوزوی چه نگرشی نسبت به لباس سازمانی روحانیت شیعه دارند؟

این پرسش با توجه به الگوی سه مؤلفه ای نگرش به سه پرسش اساسی قابل تجزیه است.

الف) دانش آموختگان حوزوی چه عقیده و اندیشه ای نسبت به لباس روحانیت دارند؟

ب) دانش آموختگان حوزوی چه احساسات و عواطفی نسبت به لباس روحانیت دارند؟

ج) دانش آموختگان حوزوی چه تمایلات رفتاری نسبت به لباس روحانیت دارند؟

پرسش اول سوال از مؤلفه شناختی نگرش (باورها و تفسیرهای خاص فرد). پرسش دوم به مؤلفه عاطفی (انگیزش و هیجانات مثبت و منفی) و سوال سوم به مؤلفه های رفتاری (نحوه خاص کنش فرد) اشاره دارد.

بدون شک پاسخگویی به این سوالات بدون توجه به پاسخهای سوالات 1 - 16 که درحقیقت چارچوب مفهومی این پرسشها را فراهم می کند امکان پذیر نیست. همچنانکه پس از پاسخگویی به سوال اصلی می توان پرسش دوم را طرح نمود.

عوامل فردی یا اجتماعی موثر در تکوین نگرش حوزویان به لباس روحانیت کدام است؟ پرسش اخیر در حقیقت سوال از نیازهای فردی و عوامل اجتماعی است که در شکل گیری، تضعیف یا تقویت نگرش حوزویان به لباس سازمانی و نماد نقش اجتماعی خود - یعنی نقش اجتماعی روحانی - موثرند.

4-1. اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق:

با توجه به جایگاه رفیع و مهم سازمان روحانیت شیعه در حیات اجتماعی شیعیان و اهمیت فزاینده آن پس از انقلاب اسلامی ایران، پژوهش در زمینه حیات سازمانی و کارکرد اجتماعی آن ضرورت دارد یکی از ابعاد و عناصر حیات سازمانی، روحانیت شیعه، برخوردار از لباس سازمانی است که قاطبه روحانیت امروز از آن استفاده می کنند.

لباس روحانیت بدون شک خصوصیت نمادین داشته و حامل معنایی برای جامعه است، طلبه با پوشیدن این لباس اعلام می دارد که با آموزش معارف دینی در بخشی از عمر خود آماده پاسخگویی به نیازهای اجتماعی در حوزه کاری خود است؛ به عبارت دیگر این لباس

نماد آمادگی برای ایفای نقش اجتماعی روحانی در جامعه دینی است، لذا ضرورت دارد پژوهش‌هایی درباره این نماد، آثار و کارکردهای آن، وضعیت استفاده از آن و دلایل و علل عدم استفاده از آن صورت گیرد.

شناخت ابعاد مختلف این لباس در حقیقت شناخت بخشی از حیات اجتماعی روحانیت شیعه است و می‌تواند به خود شناسی اجتماعی روحانیت منتهی شود همچنانکه شناخت نگرش حوزویان به لباس سازمانی خود، می‌تواند مسئولین امر را در سیاستگذاری بهتر در این زمینه یاری می‌کند.

1-5 . اهداف تحقیق:

1. شناخت علمی بخشی از حیات سازمانی روحانیت شیعه یعنی رفتار عام سازمانی، تلبس به لباس روحانیت.
2. شناخت فلسفه و ضرورت، آثار و کارکردهای فردی و اجتماعی «تلبس».
3. شناخت عوامل موثر بر این رفتار سازمانی.
4. شناخت آسیب‌ها و مشکلاتی که ممکن است «ملبسن» به آنها دچار شوند.
5. بررسی میدانی موارد فوق از طریق سنجش دیدگاه حوزویان.

1-6 . سابقه تحقیق:

سازمان روحانیت شیعه یک سازمان کاملاً ویژه و منحصر به فرد است که در عین داشتن شباهتها با سایر سازمان‌های رسمی از ویژگی‌های منحصر به فرد و خاصی نیز برخوردار است؛ این سازمان همانند دیگر سازمان‌های رسمی، از گروهی از افراد کنش‌گر تشکیل شده که در میان آنها سلسله مراتب اقتدار، تقسیم کار و توزیع منابع و امتیازات اجتماعی وجود دارد، این سازمان همانند برخی از سازمانهای رسمی مثل پلیس دارای لباس سازمانی هم می‌باشد. اما در عین حال برخلاف همه سازمانهای رسمی، هیچ یک از اصول، اهداف و برنامه‌های آن به صورت مدون، مضبوط و از پیش طراحی شده موجود نیست بلکه همچون سازمانهای غیر رسمی در رفتار واقعی روزمره کنش‌گران عضو این سازمان، در رویه و عادت دانش‌آموختگان و عالمان دینی، در سنت صنفی جماعت روحانی و در فرهنگ مرسوم نانوشته جامعه بزرگ شیعی تقرر دارند. این سازمان، سازمانی ارادی، داوطلبانه و

انتخابی است. سازمانی مبتنی بر قدرت هنجارین و نمادین است که اطاعت و پیروی در آن بر اساس هنجارهای پذیرفته شده دینی صورت می‌گیرد. و اعضا خود رابه لحاظ اخلاقی، متعهد و ملزم به تبعیت و پیروی از دستورات مافوق می‌دانند این انقیاد و فرمانبرداری ریشه در پذیرش اخلاقی مقامات بالاتر توسط اعضای پایین تر است.

به رغم اهمیت فزاینده روحانیت شیعه پس از انقلاب اسلامی متأسفانه هنوز پژوهش آکادمیک قابل توجهی در داخل کشور در زمینه حیات سازمانی و نقش و کارکرد اجتماعی آن صورت نگرفته است. ابعاد گسترده حیات سازمانی روحانیت، پیشینه تاریخی، نظام آموزشی، مالی، شغلی، سلسله مراتب سازمانی، نظام اداری، نظام تبلیغی، خرده فرهنگ صنفی، شیوه‌های کنترل داخلی، لباس سازمانی و... نیازمند پژوهش‌های گسترده‌ای است. در مطالعات اکتشافی اولیه، چند پژوهش در این حوزه انجام شده است معرفی می‌شود.

1 - شکل‌گیری سازمان روحانیت شیعه:

این پژوهش که رساله کارشناسی ارشد محمد علی اخلاقی است که با راهنمایی دکتر محمود تقی زاده داوری به بررسی روند شکل‌گیری سازمان روحانیت شیعه می‌پردازد و با بررسی عوامل شکل‌گیری آن به بررسی ساختار درونی و نقش‌های تاریخی و کارکردهای حرفه‌ای آن می‌پردازد. این رساله توسط موسسه شیعه شناسی در 240 صفحه در سال 1384 در پنج بخش چاپ شده است.

2 - سازمان آموزشی دینی شیعه، پژوهش پیمایشی درباره وضعیت حوزه‌های علمیه ایران: این پژوهش ثمره کار عملی علی ربانی خوراسگانی است که گزارش آن در شماره 5 مجله شیعه شناسی چاپ شده است، محقق با استفاده از نظریه‌های سازمان به مطالعه سازمان اجتماعی حوزه علمیه پرداخته است از مهمترین عنصر موثر در وضعیت حوزه‌های علمیه را وضعیت مالی، فرهنگی و آموزشی می‌داند و در یک مطالعه میدانی (پیمایشی) با استفاده از روش «کنش عملی - مشارکتی»، «action research» نظر روحانیون در این باب را خواسته است و در پایان با استفاده از نظرات مصلحان داخل حوزه و فضایی حوزوی، راهکارهای اصلاحی در موارد مزبور را ارائه کرده است.

3 - لباس روحانیت، چراها و بایدها:

این کتاب توسط محمد عالم زاده نوری نگارش و توسط انتشارات موسسه آموزشی امام

خمینی در 88 صفحه در سال 1385 چاپ شده است. این کتاب که بیشترین تناسب با موضوع پژوهش حاضر را دارد بصورت کتابخانه‌ای تألیف شده است. محقق با بیان اینکه لباس روحانیت یک نماد دینی است اجمالاً به بررسی پیشینه لباس پرداخته و بررسی عمیق‌تر تاریخی آن را به پژوهش‌های بعدی موکول نموده است.

عالم زاده نوری سپس به ده فایده و اثر فردی و اجتماعی لباس روحانیت یعنی اعلام آمادگی برای ارائه خدمات اجتماعی، تداعی و تذکر ارزشها برای صاحب لباس و دیگران، اعلام حضور اندیشه اصیل دینی، بهره‌مندی از عنایات معنوی، قداست ذاتی لباس ... اشاره می‌کند و در بخش بعدی در قالب پاسخ به پرسش‌ها و ابهامات دلایل عدم استفاده از لباس روحانیت را توسط طلاب مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد؛ ایشان به مواردی چون تردید در شایستگی، عدم ضرورت، تغییر معنای نمادین لباس، مانعیت برای ارتباط محدودیت، شبهه اصالت، لباس شهرت بودن، پرهیز شخصی، رکود نیروهای حوزوی و... به عنوان دلایل استفاده نکردن از لباس اشاره می‌کند و در پایان نیز به بررسی نصاب شرایط عملی و علمی به استفاده از لباس پرداخته و در پایان به پدیده دو لباسی برخی حوزویان اشاره می‌کند.

این کتاب که برخی قسمت‌های آن در مجله پگاه حوزه، ویژه حوزه‌های علمیه نیز چاپ شده است بازتاب خاصی در میان حوزویان داشته و برخی به نقد دیدگاه نویسنده پرداخته‌اند و از غیر علمی بودن و عدم اتکا به داده‌های واقعی آن انتقاد کرده‌اند البته با توجه به کتابخانه‌ای بودن تحقیق مذکور لزوم جبران تحقیقات میدانی از نواقص آن به شمار می‌رود علاوه بر آنکه نگرش روان‌شناختی نویسنده و عدم توجه به اینکه استفاده از لباس روحانیت به عنوان رفتار سازمانی روحانیت دارای ابعاد جامعه‌شناختی نیز می‌باشد.

4 - سلسله مباحثی برای طلاب علوم دینی:

این کتاب نیز توسط معاونت تربیتی و فرهنگی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی تدوین شده است و در بهار 1387 در 111 صفحه چاپ شده است. کتاب در چهار فصل تنظیم شده است فصل اول: اهداف و انگیزه‌های طلبگی، فصل دوم عوامل موفقیت طلبه در تحصیل، فصل سوم: لباس روحانیت، فصل چهارم: طلبه و ضرورت‌های امروز. در فصل سوم که به موضوع تحقیق حاضر مربوط می‌شود به تاریخچه مختصر لباس روحانیت، مطلوبیت

آن و فواید سه‌گانه لباس روحانیت و شرایط اعتقادی علمی و اخلاقی و جسمی روانی استفاده از لباس اشاره شده است. تحقیق مذکور نیز کتابخانه‌ای است و از داده‌های واقعی استفاده نمی‌کند.

5 - فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی:

این کتاب توسط دکتر غلامعلی حداد عادل در 76 صفحه توسط انتشارات سروش به چاپ رسیده است؛ نویسنده در این کتاب با اشاره به منشأ اصلی پیدایش لباس به بررسی رابطه لباس و فرهنگ می‌پردازد و معتقد است لباس بخشی از هویت فرهنگی فرد را تشکیل می‌دهد. نویسنده در حقیقت به تحلیل اجتماعی رابطه لباس و فرهنگ در این کتاب می‌پردازد. جمع بندی و نتیجه گیری:

در موارد فوق، مورد اول هر چند روند شکل‌گیری سازمان روحانیت شیعه را با نگاهی جامعه‌شناختی مورد بازکاری قرار داده است اما به لحاظ جامعیت تحقیق، جنبه مقدماتی دارد و با موضوع پژوهش حاضر به لحاظ ارائه بخشی از تاریخچه و حیات سازمانی روحانیت ارتباط دارد. اما به خصوص این موضوع (یعنی لباس روحانیت شیعه) در آن اشاره نشده است.

پژوهش دوم، نیز که بررسی پیمایشی دیدگاه حوزویان درباره وضعیت حوزه‌های علمیه شیعه است هر چند ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش حاضر را ندارد ولی به لحاظ بررسی وضعیت سازمان روحانیت و بررسی نگرش حوزویان و بیان مسائل درون حیات سازمانی روحانیت در تحلیل رفتار سازمانی «تلبس» می‌تواند ما را کمک نماید و از یافته‌های آن استفاده شود.

پژوهش سوم و فصل سوم کتاب چهارم هر چند بطور مستقیم به پژوهش در مورد موضوع لباس روحانیت پرداخته است اما به دلیل اینکه کاری مقدماتی و برای عموم طلاب نوشته شده است از معیارهای پژوهشی آکادمیک دور بوده بگونه‌ای که خود پژوهشگر کتاب، لزوم بررسی آکادمیک درباره «لباس روحانیت» را یادآور می‌شود. این دو مورد در مطالعات اکتشافی می‌توانند کمک بسیاری به شناخت بهتر موضوع کمک کند.

مورد اخیر نیز هر چند موضوع لباس بطور عام را محل کاوش علمی قرار و رابطه لباس و فرهنگ را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است اما به لباس های رسمی از جمله لباس

دانشگاه باقر العلوم

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام می باشد

روحانیون توجه ندارد البته از این مورد نیز در شناخت بهتر موضوع می توان کمک گرفت.

دانشگاه باقر العلوم

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام می باشد